

Janusz Jasiński

Polskie Towarzystwo Historyczne - Oddział w Olsztynie w latach 1992-1994

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 203-212

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Janusz Jasiński

Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie w latach 1992—1994

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

W skład zarządu Oddziału wybranego na Walnym Zebraniu Oddziału 17 grudnia 1991 r. weszły następujące osoby: prezes — doc. dr hab. Janusz Jasiński, wiceprezes — dr hab. Stanisław Achremczyk, sekretarz — mgr Ryszard Tomkiewicz, zastępca sekretarza — mgr Norbert Kasperek, skarbnik — mgr Jerzy Minakowski, członkowie: mgr Hubert Domański, mgr Danuta Jamiołkowska, mgr Jerzy Lebedzewicz, dr. hab. Bohdan Łukaszewicz, mgr Maria Tarnowska oraz mgr Małgorzata Witkowska. S. Achremczyk był jednocześnie członkiem Zarządu Głównego PTH.

Zarząd odbył 6 zebrań, prezydium zarządu — 8. W zebraniach zarządu uczestniczył przewodniczący Komisji Rewizyjnej mgr Piotr Grabowski.

1 stycznia 1992 r. Oddział wraz z Kołem w Nidzicy liczył 141 członków, w tym jeden honorowy. W ciągu trzech lat przybyło 8 członków, skreślono za niepłacenie składek 52 (w tym zmarło trzech członków: dr Andrzej Skrobacki, prof. dr Waław Minakowski, dr hab. prof. WSP Stanisław Szostakowski). 31 grudnia 1994 r. Oddział liczył 97 członków. W lutym 1992 r. zarząd Oddziału rozwiązał Koło w Nidzicy z powodu jego długoletniej bezczynności i permanentnego niepłacenia składek. Decyzja powyższa została zatwierdzona przez Zarząd Główny PTH. Oddział dysponuje własnym pomieszczeniem (jeden pokój) w siedzibie Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, przy ul. Partyzantów 87, pokój 224.

II. SESJE i KONFERENCJE

Oddział zorganizował cztery sesje naukowe.

1. Sesja poświęcona 700-leciu Smolajń koło Dobrego Miasta, zorganizowana 5 czerwca 1992 r., sfinansowana została przez Zespół Szkół Rolniczych w Smolajnach. Wygłoszono cztery referaty: doc. dr hab. Janusz Jasiński, Warmia, rys historyczny; ks. prof. Emil Rzesutek, Życie codzienne kapituły dobromiejskiej w XVII—XVIII w.; dr hab. Stanisław Achremczyk, Smolajny—rezydencja biskupów Grabowskiego i Krasińskiego; ks. dr Andrzej Kopiczko, Parafia dobromiejska po 1945 r.

O oprawę artystyczną sesji zadbała młodzież z Zespołu Szkół Rolniczych w Smolajnach.

2. Konferencja „Ratujmy cmentarze”, zorganizowana została 19 listopada 1992 r. przy współudziale Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego oraz Komisji Opieki nad Zabytkami przy PTTK. Wygłoszono cztery referaty: doc. dr hab. Janusz

Jasiński, Dlaczego powinniśmy ratować dawne cmentarze na Warmii i Mazurach?; ks. dr Ludwik Nadolski, Szacunek dla cmentarzy od strony chrześcijańskiej; ks. prof. Walenty Szymański, Cmentarze w świetle prawa kanonicznego; mgr Wiktor Knercer, Cmentarze jowskowe na Warmii i Mazurach z czasów I wojny światowej.

3. Sesja popularnonaukowa poświęcona Immanuelowi Kantowi i odsłonięcie tablicy pamiątkowej w Jarnołtowie koło Morąga.

Z inicjatywy i staraniem zarządu Oddziału, przy współpracy Szkoły Podstawowej w Jarnołtowie i Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, 27 kwietnia 1994 r. odsłonięta została tablica pamiątkowa na Szkole Podstawowej w Jarnołtowie z następującym napisem: „W tej miejscowości około 1750 roku był prywatnym nauczycielem Immanuel Kant (1724—1804), światowej sławy filozof z Królewca. Jarnołtowo 1994”.

Z pomocą finansową przyszło wiele instytucji oraz osób prywatnych. Projekt tablicy opracował dr hab. Bohdan Łukaszewicz; tablicę z białego marmuru karraryjskiego w ostatecznej wersji wykonał inż. Bolesław Wolski. Obaj panowie uczynili to bezinteresownie. Odsłonięcia tablicy przyozdobionej w państwowe kolory polskie i niemieckie dokonał wojewoda olsztyński, mgr Krzysztof Fabiański, któremu towarzyszyła jako gość honorowy konsul generalny Republiki Federalnej Niemiec w Gdańsku, pani Dorothea Boden. W uroczystościach uczestniczyli doradca Ministerstwa Edukacji Narodowej, dr Tomasz Polkowski, kurator olsztyński mgr Ryszard Krępuła, senator mgr Henryk Krupa, ks. proboszcz z Jarnołtowa, Franciszek Lebida, przedstawiciele placówek naukowych i kulturalnych Olsztyna, reprezentacja niemieckich stowarzyszeń z Olsztyna i Morąga oraz władze i nauczyciele z Jarnołtowa i okolic. Obowiązki gospodarza pełniła mgr Zofia Bielińska, dyrektorka miejscowej szkoły.

Po odsłonięciu tablicy odbyła się sesja popularnonaukowa z następującym programem: prof. dr hab. Janusz Jasiński, Immanuel Kant, jego życie oraz związki z Królewcem i Jarnołtowem; dr Robert Traba, Najważniejsze myśli filozoficzne Kanta; dr Antoni Sołoma, Immanuel Kant — praktyk i teoretyk pedagogiki; mgr Zofia Bielińska, Z dziejów Jarnołtowa.

Archiwum Państwowe w Olsztynie przekazało szkole w Jarnołtowie kopie z autografami Kanta. W zakończeniu słowa podziękowania za ufundowanie tablicy ku czci Kanta wyraziły panie Zofia Bielińska i Dorothea Boden.

Sprawozdanie z uroczystości oraz informacje o związkach Kanta z Jarnołtowem opublikowały: „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1994, nr 4; „Pieśń Skrzydlata” (Gdańsk), nr 10; „Ostpreussenblatt”, 1994, nr 44; „Gazeta Olsztyńska”, nr 79 i 83; „Gazeta Warmińska”, 1994, nr 15. Wniosek zarządu Oddziału skierowany do Komitetu Badań Naukowych o sfinansowanie sesji kantowskiej został załatwiony odmownie, toteż cała uroczystość została zorganizowana społecznie.

4. Międzynarodowa sesja naukowa pt. „Dzieje Albertyny. W 450 rocznicę założenia Uniwersytetu w Królewcu”.

Organizatorami sesji, oprócz Oddziału PTH, był Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego oraz Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie. Referaty wygłosili historycy polscy, niemieccy, rosyjscy i jeden litewski. Sesja odbyła się 15—16 czerwca 1994 r. w siedzibie Ośrodka Badań Naukowych z następującym programem: prof. dr hab. Jerzy Serczyk (Toruń), Blaski i cienie Uniwersytetu Królewieckiego; prof. dr hab. Janusz Mallek (Toruń), Rola Uniwersytetu Królewieckiego w szerzeniu protestantyzmu; dr Danuta Bogdan (Olsztyn), Seminarium Polskie w Królewcu; prof. dr Steffen Dietzsch (Berlin), Wydział Filozoficzny na Uniwersytecie w Królewcu; dr Werner Euler (Marburg), Immanuel Kant w senacie akademickim Albertyny 1786—1801; prof. dr Kazimierz

Ławrynówicz (Kaliningrad), Wydział Filozoficzno-Matematyczny na Uniwersytecie w Królewcu; dr Norbert Kasperek (Olsztyn), Uniwersytet Królewiecki w oczach Polaków w XIX i XX w.; ks. dr hab. Alojzy Szorc (Olsztyn), Kontakty jezuitów królewieckich z ośrodkiem uniwersyteckim Albertyny; mgr Iwona Kluk (Olsztyn), Malarskie środowisko artystyczne Królewca w drugiej połowie XIX w.; dr Paweł M. Loro (Olsztyn), Towarzystwo Fizyczno-Ekonomiczne w Królewcu i jego związki z Uniwersytetem; dr Algirdas Matulevicius (Wilno), Studenci litewscy na Uniwersytecie Królewieckim; Klaus Bürger (Husum), Studenci Uniwersytetu Królewieckiego (1817—1844); dr Bohdan Koziełło-Poklewski (Olsztyn), Próby i kierunki nazyfikacji Albertyny; prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński (Wrocław), Starania o polski uniwersytet w Królewcu w latach II wojny światowej; prof. dr Gienadij Fiodorov (Kaliningrad), Uniwersytet w Kaliningradzie; dr Antoni Sołoma (Olsztyn), Wydział Rolniczy Albertyny; mgr Beata Waclawik (Olsztyn), Źródła do dziejów Uniwersytetu w Królewcu w zbiorach Archiwum Państwowego w Olsztynie. W dyskusji zabrało głos 20 osób, obrady podsumował prof. dr hab. Janusz Jasiński.

III. ODCZYTY I PROMOCJE KSIĄŻEK

Odczyty organizowano wspólnie z Ośrodkiem Badań Naukowych, czasem z Towarzystwem Naukowym im. W. Kętrzyńskiego. Przychodziło na nie 25—80 osób, często młodzież szkolna i akademicka. Na każdy odczyt wysyłało zaproszenia, ponadto zawiadomienia o nich publikowano w prasie oraz anonsowano w rozgłośni radiowej. Korzystając z przyjazdu co znamienitszych prelegentów, miejscowe gazety, przede wszystkim „Gazeta Olsztyńska”, przeprowadzały z nimi wywiady na tematy historyczne. Jeśli chodzi o upowszechnianie zagadnień historycznych, to członkowie PTH dość często zamieszczali swoje artykuły popularne w prasie miejscowej i pozaolsztyńskiej; największą aktywnością wykazali się dr hab. Stanisław Achremczyk oraz mgr Jerzy Lebidzewicz.

1992

- prof. dr hab. Zenon Nowak (Toruń), Żydzi w Europie późnego średniowiecza;
- doc. dr hab. Ryszard Juszkiewicz (Mława), Program badań zbrodni stalinowskich i początki jego realizacji;
- doc. dr hab. Małgorzata Szostakowska (Olsztyn), Konsulat Generalny w Królewcu w latach 1920—1939;
- mgr Norbert Kasperek (Olsztyn), Ostateczny upadek powstania listopadowego (przejęcie granicy pruskiej przez gen. Macieja Rybińskiego);
- Ralph Giordano (Hamburg), O sobie i współczesnych problemach polsko-niemieckich;
- prof. dr hab. Sławomir Kalembka (Toruń), Wielka Emigracja wobec problemu zjednoczenia Niemiec.
- prof. dr hab. Stanisław Stomma (Warszawa), Wobec Niemiec wczorajszych i dzisiejszych;
- dr Zbigniew Fras (Wrocław), Pochodzenie narodowe spiskowców galicyjskich z lat trzydziestych i czterdziestych XIX w.;
- dr Sławomir Kalbarczyk (Warszawa), Łagry w ZSRR w latach 1939—1943;
- mgr Zofia Kozłowska (Warszawa), Ocena starych i nowych podręczników szkolnych historii;
- promocja książki Ferdynanda Gregoroviusa, *Idea polskości* (z 1848 r.). W 1991 r.

wydana została po raz pierwszy po polsku przez Wspólnotę Kulturową „Borussia” w przekładzie Franciszka Jeziolowicza i opracowaniu Janusza Jasińskiego. Dyskusję zajął doc. dr hab. Stanisław Szostakowski;

— kolaudacja książki Bohdana Łukaszczyka, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Warmii i Mazurach w latach 1945—1947*, Olsztyn 1991. Wprowadzenie do dyskusji — mgr Norbert Kasperek.

1993

— doc. dr hab. Stefan Kuczyński (Warszawa), Zawisza Czarny — mit i rzeczywistość;
— prof. dr hab. Paweł Czartoryski (Warszawa), IV tom *Dzieł wszystkich* Mikołaja Kopernika;

— ks. arcybp dr Edmund Piszcz (Olsztyn), Próba zjednoczenia chrześcijan w 1645 r. w Toruniu (Colloquium Charitativum);

— prof. dr hab. Andrzej Paczowski (Warszawa), Stalinizm w Polsce;

— dr Mieczysław Jackiewicz (Olsztyn), Rola kultury polskiej na Litwie w I połowie XIX wieku;

— prof. Adam Hetnal (USA), Ameryka — wczoraj, dzisiaj i jutro.

750-lecie Diecezji Warmińskiej

W związku z jubileuszem 750-lecia Diecezji Warmińskiej w 1993 r., zorganizowany został następujący cykl odczytów: ks. arcybp dr Edmund Piszcz (Olsztyn), Zmienne losy diecezji pruskiej; ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski (Olsztyn), Kanonicy kapituły warmińskiej; dr Jerzy Sikorski (Olsztyn), Osadnictwo na Warmii; mgr Andrzej Rzempełuch (Olsztyn), Architektura sakralna Warmii; doc. dr hab. Jerzy Dygdała (Toruń), Biskup Adam Stanisław Grabowski i jego udział w życiu publicznym (1748—1766); ks. dr Roman Bodański (Olsztyn), Kwestia państwa kościelnego a misje w Prusach w XIII w.; ks. doc. dr hab. Alojzy Szorc (Olsztyn), Hozjusz a innowiercy; ks. dr Andrzej Kopiczko (Olsztyn), Ustrój i organizacja diecezji warmińskiej w latach 1525—1772; mgr Wiktor Knercer (Olsztyn), Krajobraz historyczny Warmii.

1994

— dr Zoja Jaroszewicz-Pierślawcew (Olsztyn), Staroobrzędowcy w Polsce u schyłku XX w. Ich miejsce i tradycje;

— prof. dr hab. Jerzy Eisler (Warszawa), Kryzysy polityczno-społeczne w PRL. Analogie i różnice;

— prof. dr hab. Janusz Jasiński (Olsztyn), Ludność polska w Królewcu w XIV—XIX w.;

— prof. dr Adam Hetnal (USA), Związki Władysława Zamoyskiego (1853—1924) z Zakopanem;

— prof. dr Eugeniusz Kruszewski (Dania), Polska emigracja niepodległościowa 1939—1985;

— kolaudacja książki Roberta Traby, *Niemcy—Warmiacy—Polacy 1871—1914*, Olsztyn 1994. Spotkanie zorganizowane wspólnie ze Wspólnotą Kulturową „Borussia”. Wprowadzenie do dyskusji — prof. dr hab. Janusz Jasiński;

— kolaudacja książki Janusza Jasińskiego, *Historia Królewca*, Olsztyn 1994. Wprowadzenie do dyskusji — prof. dr hab. Sławomir Kalembka;

— dr Zbigniew Frasz (Wrocław), Biblioteka Polska w Paryżu.

Tak więc, oprócz sesji i konferencji naukowych, w ciągu trzech lat zorganizowano 36 spotkań historycznych.

IV. SPRAWA CMENTARZY

W ślad za odezwą PTH, OBN i Muzeum Warmii i Mazur z 1991 r., prezes Oddziału wygłosił odczyt na temat ratowania dawnych cmentarzy do dziekanów archidiecezji warmińskiej w obecności metropolity warmińskiego. Jednocześnie rozdano specjalny formularz w celu zarejestrowania i opisanego stanu zachowania wszystkich — nie tylko katolickich — cmentarzy w obrębie poszczególnych parafii katolickich. Na konferencję o cmentarzach (zob. punkt II niniejszego sprawozdania) przybyło około stu osób. Oprócz członków PTH i pracowników OBN byli to przewodnicy PTTK, przedstawiciele administracji, wojska, duchowieństwa, Olsztyńskiego Stowarzyszenia Mniejszości Niemieckiej, a także młodzież szkolna. W żywej dyskusji wszyscy aprobowali ideę ratowania cmentarzy i grobów. Konferencją zainteresowały się także prasa i radio: „Gazeta Olsztyńska” 1992, nr 232; „Dziennik Pojezierza”, 1992, nr 170; „Gazeta Warmii i Mazur” 1993, nr 2. Wywiadów Rozgłośni Olsztyńskiej (19 listopada 1992) oraz „Gazecie Olsztyńskiej” (1992, nr 242) udzielił prezes Oddziału PTH. Referaty wygłoszone na konferencji zostały opublikowane w organie Kurii Metropolitarnej „Warmińskich Wiadomościach Diecezjalnych”, a niektóre z nich w czasopiśmie „Borussia”. Poza tym obszernie sprawozdanie ogłosiły „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1993, nr 2, następnie zostały przedrukowane przez „Neidenburger Heimatbrief”, 1993, nr. 101.

Dalszą konsekwencją inicjatywy historyków olsztyńskich było powołanie w maju 1993 r. Społecznego Komitetu Ratowania Dawnych Cmentarzy na Warmii i Mazurach. W skład jego zarządu weszli członkowie PTH: Janusz Jasiński — prezes; Jan Chłosta — sekretarz i Wiktor Knercer — skarbnik. Wspólnie ze Społecznym Komitetem, Polskie Towarzystwo Historyczne ogłosiło konkurs na napisanie monografii dobrowolnie wybranego cmentarza na Warmii i Mazurach. Konkurs ogłoszono we wszystkich gazetach olsztyńskich, w kilku ogólnokrajowych oraz w kilku niemieckich czytanych przez byłych mieszkańców Prus Wschodnich. Zawiadomienia o konkursie, za pośrednictwem Kuratorium, trafiły do każdej szkoły województwa olsztyńskiego. Termin nadsyłania prac upłynął z końcem 1993 r. Napłynęło dziesięć prac. Dwie pierwsze nagrody otrzymali: Sławomir Skowronek, nauczyciel z Lidzbarka Warmińskiego, za monografię „Cmentarz wojenny z lat 1914—1919 w Markajmach” oraz sześcioro uczniów z V Liceum Ogólnokształcącego w Olsztynie za opracowanie wykonane pod kierunkiem nauczycielki mgr Elżbiety Traby „Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich z I wojny światowej w Drwęcku”. Drugą nagrodę przyznano uczennicy kl. VIII z Biskupca, Joannie Jaremie, za pracę „Cmentarz komunalny w Biskupcu Reszelskim”. Wyróżnienia otrzymali: Grzegorz Białuński z Giżycka, Jadwiga i Aleksander Leszkowie z Biskupca, Romuald Maciejewski ze Szczytna, Barbara Pytlarczyk z Wandowa, Helena Rutkowska z Kętrzyna, Maria Rutkowska-Kupran z Kętrzyna oraz Lilia Szyronajc z Olsztyna. Fundatorami nagród byli: Kuria Metropolitarna w Olsztynie, dowódca Garnizonu Olsztyńskiego, Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Muzeum Warmii i Mazur, Stowarzyszenie „Civitas Christiana”, Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie oraz indywidualnie Herbert Monkowski z Niemiec, dawny mieszkaniec Jarot. W skład jury, któremu przewodniczył dyrektor Muzeum Warmii i Mazur, mgr Janusz Cygański, weszli m. in. członkowie PTH: Jan Chłosta, Janusz Jasiński i Wiktor Knercer. Konkurs został powtórzony w 1994 r.

V. XV POWSZECHNY ZJAZD HISTORYKÓW POLSKICH i WALNE
ZGROMADZENIE DELEGATÓW POLSKIEGO TOWARZYSTWA
HISTORYCZNEGO w GDAŃSKU 19—22 września 1994 r.

W XV Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich uczestniczyło około 30 osób z województwa olsztyńskiego. W sekcji XIX w. poświęconej małym ojczyznom, której przewodniczył prof. dr hab. Sławomir Kalembka a sekretarzował dr Norbert Kasperek, Janusz i Grzegorz Jasińscy wygłosili referat pt. „Tożsamość społeczeństw Warmii i Mazur oraz ich stosunek do Polski, Prus i Niemiec od schyłku XVIII do 1914 r.”

Na delegatów Oddziału Olsztyńskiego na Walne Zgromadzenie Delegatów PTH w Gdańsku zostali wybrani: dr hab. Stanisław Achremczyk, prof. dr hab. Janusz Jasiński, dr Norbert Kasperek, dr Bohdan Łukaszewicz, mgr Ryszard Tomkiewicz oraz dr Robert Traba. Do Zarządu Głównego PTH wybrany został Stanisław Achremczyk, a do II instancji Sądu Koleżeńskiego Bohdan Łukaszewicz. Komisji Mandatowej Walnego Zjazdu przewodniczył dr Robert Traba, a w skład Komisji Skrutacyjnej wszedł dr Norbert Kasperek.

VI. OLIMPIADY HISTORYCZNE

XVIII Olimpiada 1991/1992

Tematy eliminacji szkolnych: 1) Blaski i cienie Kościoła katolickiego w średniowieczu, 2) Emigracje polskie XIX wieku, 3) Konstytucje II Rzeczypospolitej. Eliminacje odbyły się w 26 szkołach (8 w woj. suwalskim, 18 w woj. olsztyńskim). W zawodach szkolnych wzięło udział łącznie 96 uczniów (35 z woj. suwalskiego, 61 z woj. olsztyńskiego). Szkoły zakwalifikowały 65 uczniów. Po weryfikacji prac I stopnia dopuszczono do zawodów II stopnia 26 uczniów z 11 szkół (10 z woj. suwalskiego, 16 z woj. olsztyńskiego).

Zawody okręgowe odbyły się 18—19 stycznia 1992 r. W skład Komitetu Okręgowego weszli: Janusz Jasiński (przewodniczący), Bohdan Łukaszewicz (sekretarz) oraz członkowie: Jerzy Lebieczewicz, Stanisław Szostakowski i Zygmunt Zalewski. Członkami jury byli: Stanisław Achremczyk, Janusz Jasiński (przewodniczący), Norbert Kasperek, Jerzy Lebieczewicz, Jerzy Przeracki, Ryszard Tomkiewicz i Robert Traba. Za najlepszych zawodników stopnia okręgowego uznano: Grzegorza Kidybińskiego z kl. III LO w Piszcu, ucznia mgr. Daniela Truszkowskiej oraz Łukasza Złakowskiego z kl. IV LO I w Olsztynie, ucznia mgr. Juliana Klimczyka. W zawodach centralnych uczestniczył Łukasz Złakowski.

Nagrody ufundowali: Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Archiwum Państwowe w Olsztynie, Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie, Wydawnictwo „Pojezierze”, Instytut Historii WSP, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Olsztynie oraz indywidualnie Jerzy Przeracki i Bohdan Łukaszewicz.

XIX Olimpiada 1992/1993

W czasie eliminacji szkolnych uczniowie pisali na jeden z następujących tematów: 1) Problem kozacki w Rzeczypospolitej szlacheckiej, 2) Zamach majowy Józefa Piłsudskiego, 3) Wiosna Ludów w państwach niemieckich, 4) Państwo krzyżackie w Prusach.

Do Komitetu Okręgowego napłynęły protokoły z eliminacji I stopnia z 26 szkół. W eliminacjach szkolnych uczestniczyło 129 uczniów, spośród których komisje szkolne zakwalifikowały do zawodów okręgowych 82 uczniów. Wśród zakwalifikowanych do zawodów I stopnia najwięcej osób pisało temat czwarty (36 prac) i temat drugi (30 prac),

temat trzeci podjęły 3 osoby. Po weryfikacji prac pisemnych eliminacji szkolnych, do zawodów okręgowych zakwalifikowano 40 uczniów z 16 szkół. Trzech uczniów wybrało historię antyczną, 16 średniowiecze, 7 okres nowożytny, jeden wiek XIX i 13 historię najnowszą.

Zawody okręgowe odbyły się 24—25 stycznia 1993 r. Uczniowie obowiązani byli napisać wypracowanie na jeden dowolnie wybrany temat z sześciu ustalonych dla całego kraju: 1) Kultura minojska i mykeńska w świetle archeologii; 2) Społeczeństwo i ustroj polityczny starożytnych Aten i Sparty — próba porównania; 3) Walka zjednoczonego państwa polskiego o miejsce w Europie za panowania dwóch ostatnich monarchów piastowskich; 4) Geneza państwa pruskiego i jego rola w Europie w XVIII w.; 5) Wielka Emigracja — kierunki polityczne i wpływ na kraj w latach 1831—1864; 6) Holocaust — geneza, koncepcja, formy i etapy realizacji.

Do zawodów II stopnia zgłoszono 34 uczniów, spośród których pierwszego tematu nikt nie pisał, temat drugi — 4 osoby, temat trzeci — 20 osób, temat czwarty — 4 osoby, temat piąty — 4 osoby, temat szósty — 2 osoby. Do zawodów ustnych zakwalifikowano 15 uczniów. Jury uznało za najlepszego zawodnika Przemysława Gawrona z II klasy LO nr I im. A. Mickiewicza w Olsztynie, ucznia mgr. Jacka Malinowskiego. P. Gawron zaproponowany został na kandydata do zawodów Olimpiady Komitetowi Głównemu. Skład Komitetu Okręgowego i jury był taki sam jak w 1991/1992 r. Uczestnicy II stopnia XIX Olimpiady Historycznej zostali nagrodzeni książkami ufundowanymi przez Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Archiwum Państwowe w Olsztynie, Wspólnotę Kulturową „Borussia”, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Olsztynie, Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie, Muzeum Warmii i Mazur oraz jurorów i członków Komitetu Okręgowego Olimpiad — Stanisława Achremczyka, Bohdana Łukaszewicza i Jerzego Przerackiego.

XX Olimpiada 1993/1994

W czasie eliminacji szkolnych uczniowie pisali wypracowania na jeden z następujących tematów: 1) Kościół katolicki w Polsce wobec reformacji; 2) Blaski i cienie Legionów Polskich 1796—1806; 3) Polskie organizacje konspiracyjne w latach 1939—1944. Struktura i działalność; 4) Przyczyny, przebieg i znaczenie wojny trzynastoletniej. Łącznie w zawodach szkolnych wzięło udział 162 uczniów (woj. suwalskie 83, woj. olsztyńskie 79). Po eliminacjach szkolnych nadesłano do Komitetu Okręgowego 96 prac. Najmniejszym zainteresowaniem cieszył się temat drugi (9 prac), największym temat czwarty (44 prace) i temat pierwszy (27 prac). Po weryfikacji przesłanych prac szkolnych do zawodów II stopnia zakwalifikowano 28 zawodników, którzy pisali na następujące tematy: 1) Grecja i Persja w VI—IV wieku. Przyczyny, dzieje i następstwa konfliktów (2 uczniów); 2) Konflikt papieża i cesarstwa oraz jego następstwa dla średniowiecznej Europy (5 uczniów); 3) Sarmatyzm — ideologia, kultura, obyczajowość (12 uczniów); 4) Bilans Wiosny Ludów w Europie (jeden uczeń); 5) Nurt narodowo-demokratyczny w II Rzeczypospolitej 1918—1939. Jego przemiany i rola w życiu politycznym (5 uczniów). Tematu archeologicznego nikt nie podjął. Trzech uczniów odstąpiło od zawodów po zapoznaniu się z tematami. Laureatką zawodów okręgowych została Katarzyna Kujawa z IV klasy LO nr I w Olsztynie, uczennica mgr. Juliana Klimczyka. W zawodach ogólnopolskich jednakże nie odniosła większego sukcesu.

Nagrody ufundowali: Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Olsztyńskie Zakłady Graficzne oraz indywidualnie Bohdan Łukaszewicz i Jerzy Przeracki. W skład jury, któremu przewodniczył w zastępstwie Janusza Jasińskiego Stanisław Achremczyk,

weszli: Norbert Kasperek, Jerzy Lebiechewicz, Bohdan Łukaszewicz, Jerzy Przeracki, Ryszard Tomkiewicz oraz Robert Traba.

VII. INNE OLIMPIADY i KONKURSY

1. Olimpiada Amerykanistyczna 1992

Konkurs amerykański zorganizował Komitet Okręgowy Olimpiady Historycznej w Olsztynie. Zawody odbyły się 22 lutego 1992 r. Spośród zakwalifikowanych 30 zawodników z 6 szkół woj. suwalskiego i 4 woj. olsztyńskiego, 10 uczniów pochodziło z woj. suwalskiego, a 20 z woj. olsztyńskiego.

Do konkursu II stopnia przystąpiło 17 zawodników. Uczniowie mieli do rozwiązania test składający się z 40 pytań. Żaden zawodnik nie uzyskał wymaganego minimum 75 punktów, aby zakwalifikować się do zawodów centralnych.

Jury pracowało w składzie: Stanisław Achremczyk (przewodniczący), Norbert Kasperek, Jerzy Lebiechewicz, Ryszard Tomkiewicz i Robert Traba. Nagrody ufundował Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego oraz Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie.

2. Olimpiada „Parlamentaryzm w Polsce” (1993)

Uczniowie na etapie zawodów szkolnych mogli pisać na jeden z dziesięciu tematów: 1) Etapy rozwoju sejmu polskiego do 1573 r.; 2) Demokracja szlachecka — ustrój, styl życia, jej funkcje społeczne i kulturowe; 3) Źródła i przejawy kryzysu polskiego parlamentaryzmu w XVII wieku i pierwszej połowie XVIII wieku; 4) Programy reform i ich realizacja do Sejmu Czteroletniego; 5) Konstytucja 3 Maja na tle współczesnych jej osiemnastowiecznych ustaw zasadniczych; 6) Sejm Królestwa Polskiego na tle przeobrażeń politycznych i społecznych do 1831 r.; 7) Dwie koncepcje roli parlamentu — konstytucja marcowa i konstytucja kwietniowa; 8) Demokratyczne państwo i jego parlament w dobie konstytucji marcowej; 9) Parlament a tendencje autorytarne w latach 1926—1939; 10) Ewolucja polskiego parlamentaryzmu w latach 1944—1989.

Do zawodów szkolnych zgłosiło się 36 uczniów i aż połowa z nich pisała na temat pierwszy.

Eliminacje pisemne zawodów okręgowych miały miejsce 19 lutego 1993 r. w Ośrodku Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego. Do eliminacji pisemnych zakwalifikowało się 18 uczniów, którzy do wyboru mieli następujące tematy: 1) Integracja polityczno-ustrojowa w XVI wieku; 2) Złota wolność szlachecka i jej przesłanki, 3) Rozwój i zmierzch rządów sejmikowych w Rzeczypospolitej; 4) Reforma szlacheckiego parlamentu na tle przemian ustrojowych w Europie w XVIII wieku; 5) Koncepcje i formy parlamentaryzmu polskiego w okresie zaborów; 6) Udział Polaków w parlamentach państw zaborczych; 7) Formowanie się systemu demokracji parlamentarnej w niepodległej Polsce (1919—1922); 8) Parlament a władza wykonawcza w II Rzeczypospolitej; 9) Polskie instytucje parlamentarne w latach 1939—1952; 10) Od Okrągłego Stołu do demokratycznego sejmu — ewolucja polskiego systemu parlamentarnego w latach 1989—1992.

Największym powodzeniem cieszył się temat drugi, na który pisało 5 osób. Do eliminacji ustnych dopuszczono 13 zawodników, z których do zawodów centralnych zakwalifikowano 4 osoby. Komitet Główny Olimpiady Historycznej dopuścił spośród nich do zawodów centralnych 2 uczniów — Przemysława Budzyńskiego z LO

nr I w Olsztynie i Renatę Januszyk z LO nr III w Olsztynie. Zostali oni laureatami Olimpiady „Parlamentaryzmu w Polsce”, z prawem wstępu na kierunek prawa uniwersytetu, bez zdawania egzaminów wstępnych. Członkami jury byli: Stanisław Achremczyk, Norbert Kasperek, Bohdan Łukaszewicz, Jerzy Lebieńczewicz i Ryszard Tomkiewicz. Z województwa olsztyńskiego uczestniczyło w zawodach 16 uczniów, z województwa suwalskiego — 20.

3. Konkurs „Historia i kultura Żydów polskich”

Dla upamiętnienia 50 rocznicy powstania w getcie warszawskim, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, Amerykańsko-Polsko-Izraelska Fundacja SHALOM ds. Promocji Kultury Polsko-Żydowskiej — zorganizowały konkurs „Historia i kultura Żydów polskich”.

W województwie olsztyńskim organizatorem konkursu był Wojewódzki Ośrodek Metodyczny. W marcu 1993 r. szkoły ponadpodstawowe zostały zapoznane z warunkami konkursu (termin, wykaz obowiązujących lektur). Pierwszy etap konkursu polegał na przygotowaniu pisemnego opracowania w warunkach kontrolowanej samodzielności jednego z trzech przesłanych tematów. Etap ten odbył się 28 kwietnia 1993 r., prace były oceniane przez komisje szkolne. Drugi etap — wojewódzki — odbył się 10 września 1993 r. w Ośrodku Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego z udziałem 15 uczniów z 9 szkół. Odpowiedzi oceniała Komisja pracująca w następującym składzie: Stanisław Achremczyk (OBN), Norbert Kasperek (WSP), Jerzy Lebieńczewicz — sekretarz (Wojewódzki Ośrodek Metodyczny), Bohdan Łukaszewicz — przewodniczący (WSP), Marta Wysokińska (Regionalny Ośrodek Kultury). Uczestnicy odpowiedzieli na trzy pytania na podstawie wybranych przez nich czterech lektur. Laureatką została Joanna Mieszczyńska, uczennica LO z Kętrzyna. Nagrody dla finalistów konkursu ufundował Regionalny Ośrodek Metodyczny, a wręczyła je dyr. Marta Wysokińska. Trzeci etap — ogólnopolski — odbył się 19 października 1993 r. w Warszawie w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej. Niestety, reprezentantka woj. olsztyńskiego nie odniosła sukcesu.

Z wyjątkiem mgr Marty Wysokińskiej, wszyscy członkowie Komisji Wojewódzkiej należą do Zarządu Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie.

4. Konkurs „Konstytucjonalizm polski” (1994)

Było to przedsięwzięcie towarzyszące Olimpiadzie Historycznej. W konkursie startowało 24 zawodników. Ich zadaniem było rozwiązanie testów. Siedmiu zawodników udzieliło przynajmniej 40 prawidłowych odpowiedzi (na 60 możliwych). Było to minimum, jakie stawiano dla zakwalifikowania ich do zawodów ogólnopolskich, ale przy jednoczesnym uzyskaniu co najmniej 80 punktów w zawodach Olimpiady Historycznej. Spośród tych 7 uczniów żaden nie został laureatem Olimpiady Historycznej II stopnia, a laureatka Katarzyna Kujawa w konkursie nie uczestniczyła.

VIII. RÓŻNE

1. Zarząd Oddziału przeprowadził wstępną kwerendę archiwalną dotyczącą emigracji z Prus Książęcych (Wschodnich) na Mazowsze i imigracji z Mazowsza do Prus Książęcych (Wschodnich) w XV—XIX w. Odpowiedzi nadesłało siedem archiwów państwowych: w Warszawie (Stołeczne), w Elku, Nowym Dworze, Łomży, Pułtusk, Płocku i Mławie, a ponadto dwa archiwa kościelne: w Płocku i Łomży.

2. W ramach współpracy z PTTK prezes Oddziału opracował trasę szlaku bojowego dywizji gen. Jana Henryka Dąbrowskiego w 1807 r. w Prusach Wschodnich.

3. Udzielono konsultacji na temat walk gen. Józefa Zajączka w Nidzickiem w 1807 r. oraz poparto inicjatywę PTTK ufundowania mu tablicy pamiątkowej na murach zamku nidzickiego („Gazeta Nidzicka”, 1992, nr 23).

4. Również dla PTTK przygotowano referat o postaciach historycznych parafii Brąswałd (Janusz Jasiński).

5. Prezes Oddziału wygłosił prelekcje dla dwudziestoosobowej wycieczki z Niemiec na temat olsztyńskich zbiorów dotyczących historii regionu (1992).

6. Kilku osobom z Niemiec udzielono informacji na temat genealogii ich przodków.

7. Oddział Olsztyński PTH ogłosił odezwę do dawnych mieszkańców Warmii w sprawie informacji o kapliczkach i kaplicach na Warmii. Tekst odezwy ukazał się w pięciu niemieckich pismach warmińskich oraz w „Ostpreussenblatt”. Napłynęło 12 odpowiedzi.

8. Podczas uroczystości 750-lecia Diecezji Warmińskiej zorganizowanej 10 lipca 1993 r. przez Niemieckie Stowarzyszenie w Olsztynie prezes Oddziału wygłosił przemówienie powitalne. Tekst przemówienia w języku polskim i niemieckim ukazał się w wydawnictwie *Gottes Volk auf dem Wege 750 Jahre Diözese Ermland 1243—1993*, Köln 1993, hrsg. von Franz-Josef Herrmann.

9. Prezes Oddziału latem 1993 r. odbył przejazd po zachodnich Mazurach oraz Prusach Górnych, interesując się szczególnie pamiątkami i miejscami pobytu Napoleona, cmentarzami oraz wsią Jarnołtowo, gdzie nauczycielem był Immanuel Kant. Trasa przejazdu: Mielno, Stębark, Pietrzwałd, Ławice, Dobrzyki, Jarnołtowo, Sasiny, Plebania Wólka koło Morąga, Słobity oraz Gąglawki na Warmii; sporządzono dokumentację fotograficzną.

10. Członkowie PTH, Janusz Jasiński i Robert Traba, uczestniczyli w spotkaniu z historykami rosyjskimi w Kaliningradzie (maj 1994).

11. Prezes Oddziału wygłosił prelekcję dla siedemnastoosobowej grupy dziennikarzy z Niemiec na temat badań regionalnych, prowadzonych w Olsztynie.

Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Olsztynie najsystematyczniej współpracowało z Ośrodkiem Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego oraz z Kuratorium Okręgu Olsztyńskiego i Suwalskiego, ponadto sporadycznie z poszczególnymi szkołami, ze Społecznym Komitetem Ratowania Dawnych Cmentarzy na Warmii i Mazurach, z Muzeum Warmii i Mazur, z Wyższą Szkołą Pedagogiczną, ze Wspólnotą Kulturową „Borussia”, z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym oraz z Towarzystwem Naukowym im. W. Kętrzyńskiego.